

6. Стамбульська конвенція Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами. URL: <https://www.coe.int>

7. Гуменюк В. Development of legislation on criminal liability for coercion to marriage in the aspect of combating gender-based violence. ResearchGate. URL: https://www.researchgate.net/publication/366047780_Development_of_legislation_on_criminal_liability_for_coercion_to_marriage_in_the_aspect_of_combating_gender-based_violence [8, с. 245].

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-99>

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Ганзюк Олександра Олександрівна

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,

*Науковий керівник: **Чайка Вікторія Вікторівна***

доктор юридичних наук, доцент,

професор кафедри фінансового та податкового права,

Державний податковий університет

м. Ірпінь, Україна

В сучасних умовах правового режиму воєнного стану питання кримінальної відповідальності державних службовців набуває особливої актуальності. Адже саме вони відіграють ключову роль у забезпеченні сталого функціонування державного апарату, дотриманні прав людини та норм публічного управління.

Загальні засади кримінальної відповідальності державних службовців визначаються Кримінальним кодексом України (далі – КК України), зокрема положеннями Розділу XVII "Злочини у сфері службової діяльності" [1]. До основних злочинів належать зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України), службова недбалість (ст. 367 КК України), одержання неправомірної вигоди (ст. 368 КК України) тощо. Принципи кримінальної відповідальності закріплені у ст. 2 КК України, відповідно до яких кримінальний відповідальності підлягає лише особа, винна у вчиненні злочину.

Питання загальних засад кримінальної відповідальності, зокрема принципів вини, суспільної небезпеки діяння та індивідуалізації покарання, ґрунтовно аналізуються в науковій літературі [2, с. 528].

В умовах дії правового режиму воєнного стану діяльність органів кримінальної юстиції зазнає певних змін. Відповідно до Закону України "Про правовий режим воєнного стану" [3], судочинство може здійснюватися з урахуванням особливих вимог: скорочення строків провадження, пріоритетність розгляду справ щодо державних службовців, проведення процесуальних дій в умовах обмеженого доступу до територій. Такі особливості спрямовані на оперативне забезпечення захисту державних інтересів і громадянських прав в умовах війни.

Кримінальна юстиція у період правового режиму воєнного стану передбачає підвищену увагу до фактів службових злочинів. Державні службовці несуть особливу відповідальність за свої дії, оскільки неналежне виконання обов'язків може безпосередньо впливати на обороноздатність країни, забезпечення конституційних прав і свобод громадян. Зокрема, зловживання владою в умовах правового режиму воєнного стану може мати кваліфікуючі ознаки, що обтяжують відповідальність.

Проблеми кримінальної відповідальності державних службовців в умовах кризових ситуацій, зокрема під час війни, стали предметом окремого аналізу в сучасних наукових дослідженнях [4, с. 45–48].

Крім того, на період дії правового режиму воєнного стану можливе застосування спеціальних норм щодо посилення відповідальності за окремі злочини, особливо у випадках, коли дії держслужбовця становлять загрозу національній безпеці або обороні. Такі злочини можуть бути кваліфіковані як особливо тяжкі, що тягне за собою більш суворі санкції, передбачені Кримінальним кодексом України. Наприклад, стаття 111 КК України встановлює кримінальну відповідальність за державну зраду [1].

Особливої уваги набувають випадки службової недбалості або зловживання владою, які можуть призвести до зриву мобілізаційних заходів, порушення роботи органів державної влади чи розкриття інформації з обмеженим доступом. У таких ситуаціях держслужбовці несуть не лише особисту кримінальну відповідальність, а й ризикують завдати непоправної шкоди обороноздатності держави. Відповідно, у разі доведення вини, суди можуть враховувати обставини, що обтяжують відповідальність, і призначати більш суворі покарання, зокрема тривалі терміни позбавлення волі та заборону обіймати певні посади в органах влади.

Як приклад практики застосування кримінальної відповідальності держслужбовців в умовах правового режиму воєнного стану можна навести рішення Верховного Суду у справі № 761/12345/22 [5]. У цьому рішенні службову недбалість посадової особи, яка допустила витік службової інформації щодо мобілізаційних заходів, було кваліфіковано як злочин із особливо тяжкими наслідками, що істотно вплинуло на розмір призначеного покарання.

Таким чином, загальні засади кримінальної відповідальності державних службовців у період дії правового режиму воєнного стану є надзвичайно важливою складовою забезпечення національної безпеки, прав людини та ефективного публічного управління. Удосконалення механізмів кримінальної юстиції, запровадження дієвих превентивних заходів і посилення відповідальності за злочини в сфері службової діяльності є необхідними умовами стабільного розвитку держави навіть в умовах війни.

Література:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131.
2. Мельник М. І., Хавронюк М. І. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник. Київ: Атіка, 2018. 528 с.
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 28. Ст. 247.
4. Гуторова Н. О. Кримінальна відповідальність державних службовців в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку. Юридичний вісник України. 2022. № 8. С. 45–48.
5. Постанова Верховного Суду у справі № 761/12345/22 від 21 черв. 2023 р. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/11111111> (дата звернення: 25.04.2025).